

7 Roek (*Corvus frugilegus*)

7.1 Verspreiding en aantalsontwikkeling

De Nederlandse roeken zijn grotendeels standvogels, maar jonge vogels trekken naar Oost-Engeland. In de winter, vanaf oktober tot april, is er sprake van aanvulling met vogels uit Noord- en Oost Europa (Bijlsma *et al.* 2001). In deze periode verblijven de grootste aantallen roeken in ons land. Roeken zijn kolonievogels. Vanuit de kolonies worden voedselvluchten naar het omringende land gemaakt. 's Zomers gebruiken de dieren overwegend dierlijk voedsel (ongewervelden, zoals insecten en hun larven), buiten de broedtijd wordt dit aangevuld met plantaardig materiaal. In juni – juli verblijven de dieren in de omgeving van de kolonies. In augustus en september gaan de jongen uitzwermen en zijn de dieren minder aan de kolonie gebonden. Na de broedtijd worden slaappleaatsen in gebruik genomen (SOVON, 2002).

Kolonies kunnen uiteenvallen als de omstandigheden minder geschikt worden. De dieren kunnen zich dan verspreiden in kleinere aantallen op meerdere locaties in de omgeving van de oude kolonie. In de landelijke telindeling worden deelkolonies die zich binnen een straal van 500 meter ophouden tot één kolonie gerekend (Van Dijk & Hustings, 1996). Dieren van een uiteengevallen kolonie kunnen zich ook aansluiten bij andere kolonies of kunnen een nieuwe kolonie stichten. Roeken broeden tegenwoordig in toenemende mate in kleine kolonies, de gemiddelde kolonie omvang nam in de periode 1993-98 af van 95 naar 70 paren (Van Dijk *et al.* 2000).

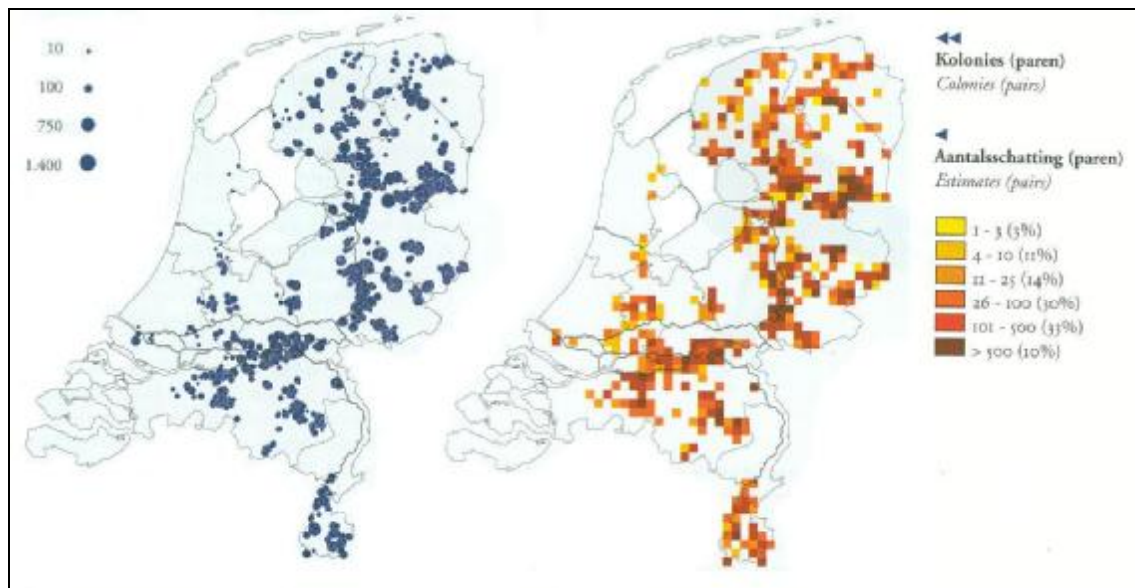
Na een dieptepunt in de jaren zeventig, ten gevolge van persistente pesticiden en intensieve bestrijding, is de roekenpopulatie in Nederland zich sinds 1977 (toen bescherming wettelijk geregeld werd) weer aan het herstellen (Schoppers 2004, Bijlsma *et al.* 2001). Sinds het midden van de jaren negentig is de populatie min of meer stabiel en is er een tendens voor het broeden in kleinere kolonies (Van Dijk *et al.*, 2000). De huidige stand wordt geschat op circa 54.000 paar in 2006 (Van Dijk *et al.* 2008), hetgeen lager is dan in de periode 1998-2000, toen tussen de 60.000 en 64.000 paren werden geteld (SOVON 2002). De lange termijn trend 1990-2006 laat een significante toename van broedvogels zien van minder dan 5% per jaar (Van Dijk *et al.* 2008). Het aantal wintervogels over de periode 1980-2006 is op de zandgronden van Noord-Nederland constant gebleven (Boele *et al.* 2008).

Uit onderzoek (Lensink 2008) kwamen drie belangrijke factoren naar voren voor de verklaring van de aantalsontwikkeling van roeken in heel Drenthe:

- Neerslag in het voorjaar
- Neerslag in de eerste zomermaanden
- Temperatuur in de eerste zomermaanden

Factoren als temperatuur in het voorjaar en de strengheid van de winter waren niet van betekenis. Afschot sinds 2002 draagt in de belangrijkste regio (Coevorden) voor roeken bij aan het verklaren van de waargenomen trend tussen 1993 en 2006. De analyse heeft ook laten zien dat de grote terugval in het aantal roeken in 2002-2004 vooral een gevolg is van een reeks droge voorjaren (en zomers) in 2001, 2002 en 2003. In het zuidoosten van de provincie, waar bijna de helft van de Drentse roeken broedt, heeft afschot de afname versterkt. Daaruit volgt ook dat effecten van een droog broedseizoen versterkt kunnen worden door afschot indien schaal en omvang groot genoeg zijn. Indien afschot op het niveau van 1000 exemplaren in Drenthe blijft, kan dit lokaal na natte voorjaren tot een minder

sterke toename leiden of na droge voorjaren tot een sterke afname. Indien afschot verder toeneemt, zal de schaal waarop effecten zichtbaar kunnen worden groter worden en zal de neerwaartse druk op de populatieomvang ook toenemen (Lensink 2008).

Figuur 7.1. Koloniegroottes en aantalsschattingen per 25 km² van de roek in Nederland (Bron: SOVON, 2002).

7.2 Wettelijke status, provinciaal beleid

De roek is een beschermde inheemse diersoort welke door de minister is aangewezen als soort waarvoor de Provincie een vrijstelling kan vaststellen. De Provincie heeft een vrijstelling vastgesteld van het verbod in artikel 10 van de wet voor verjagend afschot van roeken van 15 maart tot 1 december. De vrijstelling strekt alleen tot het voorkomen van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, bedrijfsmatige visserij en wateren. Buiten de vrijstellingsperiode kan ter voorkoming van belangrijke schade Gedeputeerde Staten ontheffing verlenen op grond van artikel 68 voor het doden van roeken.

7.3 Schade aan belangen

Mogelijke schade aan belangen

In het Handboek Faunaschade (www.fanafonds.nl) wordt aangegeven dat roeken schade in de agrarische sector kunnen aanrichten aan diverse teelten en de opslag daarvan. Tabel 7.2 geeft een overzicht van de gewassen waaraan roeken schade kunnen veroorzaken, het type schade en de periode waarin de schade meestal optreedt.

Tabel 7.2. Overzicht van de schade die roeken kunnen aanrichten aan landbouwgewassen. In de tabel zijn opgenomen de teelten waaraan schade kan worden veroorzaakt, het type schade dat kan worden veroorzaakt aan een teelt en de periode waarin de schade meestal optreedt (Oord 2002).

Teelt	Schade	Periode	Opmerkingen
Granen (zomer- en wintergranen)	Vraatschade	zaaiperiode / zomer	Zomers vooral in gelegeerd graan
Aardappelen	Krabschade Pikschade		
Mais (snij-, korrel- en suikermais)	Vraatschade	Zaaiperiode	Schade in zaaiperiode en afrijpend gewas
Peulvruchten	Vraatschade Pikschade	Zaai- en kiemperiode Afrijpingsperiode	
Vollegrondsgroenten algemeen ¹	Pikschade	Gehele teeltperiode	
Appels en peren	Pikschade	Zomer en herfst	Soms schade in de buurt van roekenkolonies
Bessen ²	Vraatschade Vernieling	Voorjaar en zomer	
Bloemen, bloemzaden en bloembollen	Pikschade	Voorjaar	Pikschade aan bloembollen
Boomteelt	Vernieling	Gehele jaar	Tapbreuk/topbreuk, vooral in het voorjaar
Kuilvoer, silage, pakken en rollen	Pikschade	Gehele jaar	Gaten prikken (broei) in afdekplastic Vooral bij maïskuilen

Behalve schade aan landbouwgewassen zijn er klachten bekend over overlast door roeken. Deze klachten bestaan uit geluidsoverlast, schade aan rietendaken en bevuiling door nestelende en broedende roeken. Overlast is echter volgens de wet geen erkend belang op grond waarvan kan worden opgetreden tegen roeken.

Schade aan belangen in het verleden

Er wordt in de provincie Drenthe jaarlijks gemiddeld € 11.000 aan schade veroorzaakt door roeken getaxeerd (tabel 7.3). Het betreft hier vooral zomer- en wintergraan. In de periode 2002-2007 zijn er naast zomer- en wintergraan schadegevallen geregistreerd in de volgende gewassen: aardappelen, overige akkerbouwgewassen, bloemen, brouwergerst, gras, graszaad, groenten, kuilgras/maïskuil/plastic balen, kleinfruit, maïs, overige bloembollen en suikerbieten (zie tabel 3 in de bijlage).

Tabel 7.3. Totaal overzicht van de schadebedragen die getaxeerd en uitgekeerd zijn in de periode 2002-2007 voor geleden schade veroorzaakt door roeken (Bron: Faunafonds).

	totaal	2002	2003	2004	2005	2006	2007	totaal
alle gewassen	aantal meldingen [#]	84	60	32	9	9	9	203
	getaxeerd bedrag [€]	€ 24.687	€ 22.328	€ 13.660	€ 445	€ 4.317	€ 686	€ 66.123
	uitgekeerd bedrag [€]	€ 17.536	€ 12.228	€ 7.407	€ 423	€ 2.748	€ 436	€ 40.778

Schade aan belangen in de toekomst

De vrijstelling voor afschot van roeken in Drenthe is gebonden aan de periode 15 maart tot 1 december. Achteraf is gebleken dat dit onvoldoende is en dat ook in de periode 1 december tot 15 maart roekenschade kan optreden. In de periode 2005-2008 heeft de Provincie vier ontheffingen verleend voor schadebestrijding. De verwachting is dat dreigende gewassenschade in de winter zich ook in de toekomst zal blijven voordoen en het betreft hier vooral schade aan wintergraan. Daarnaast kan schade optreden in rogge, wintertarwe en irissen/pioenrozen.

7.4 Schadevoorkomende maatregelen

Mogelijk te nemen preventieve en schadebeperkende maatregelen

Het Faunafonds (www.faunafonds.nl) en Oord (2002) geven een overzicht van de maatregelen die genomen kunnen worden ter voorkoming en beperking van schade aan landbouwgewassen door roeken; voor details van de in te zetten middelen verwijzen wij naar deze bronnen.

Verjaging van roeken van schadegevoelige percelen

Het afschieten en vervolgens neerleggen van roeken is effectief. De methode is bewerkelijk en het is vaak onmogelijk op het perceel waar de roeken zitten er één te schieten, omdat de vogels zeer alert zijn. Het komt er op neer dat men veel in het veld moet zijn en de vogels moet besluipen. De dode roeken werden neergelegd, omdat dit gebruikelijk is bij de boeren en meer effect zou hebben dan ophangen. Uit het onderzoek bleek dat met alle genoemde middelen het mogelijk is om tenminste enige dagen gewassen tegen roeken te beschermen. Verjaging van roeken op schadegevoelige percelen is ook mogelijk door middel van havik en slechtvalk. Een roofvogel zal de aanwezige roeken op schadepercelen voor enige tijd verjagen.

Preventieve en schadebeperkende maatregelen in het verleden

In de periode 2005-2008 heeft de Provincie vier ontheffingen verleend voor schadebestrijding. Het betrof hier schade aan rogge, wintertarwe en irissen/pioenrozen. Hierbij zijn als preventieve maatregelen toegepast: vlaggen (3), akoestisch lint (4), gaskanon (2) en een vogelverschrikker (1). De gebruikers rapporteerden onder andere dat de roeken lastig te verjagen waren. In totaal hebben 9 verjaagacties plaatsgevonden en zijn 11 roeken geschoten.

Gewenste stand

Volgens de Faunabeheereenheid is er geen noodzaak tot het terugbrengen van de stand van roeken tot een blijvend lager niveau. De ontheffing betreft uitsluitend verjaging met ondersteunend afschot.

7.5 Beheer ter voorkoming en beperking van schade in de toekomst

Maatregelen om schade te beperken of te voorkomen hebben betrekking op lokale situaties waar schade aan gewassen dreigt op te treden. In voorkomende gevallen dat buiten de vrijstellingsperiode ondanks getroffen preventieve maatregelen schade voorkomt, is verjaging met ondersteunend afschot van roeken op percelen met schadegevoelige gewassen in de schadegevoelige periode(n) wenselijk om schade te bestrijden. Hiervoor is een ontheffing noodzakelijk voor de periode 1 december tot 15 maart.

Om schade te voorkomen worden preventieve maatregelen ingezet conform het Handboek Faunaschade (www.faunafonds.nl).

7.6 Monitoring in de toekomst

De monitoring wordt uitgevoerd zoals vermeld in hoofdstuk 4.

7.7 Overwegingen, conclusie en aanbevelingen van de Faunabeheereenheid

Overwegingen

- De roek is een algemene broedvogel in de provincie. De landelijke populatie bedraagt ca. 54.000 broedparen.
- Er geldt een provinciale vrijstelling voor verjagend afschot van roeken van 15 maart tot 1 december. Er is door de Provincie ontheffing verleend voor afschot in de periode 1 december tot 15 maart ter bestrijding van schade aan gewassen (looptijd van 14 nov. 2005 -1 april 2010).
- Er is een sterke daling van het aantal schademeldingen en schadebedragen na ontheffingverlening en provinciale vrijstelling. Er wordt jaarlijks tussen de € 445 en € 2.748 aan schade in vooral graan door het Faunafonds uitgekeerd. Vóór de vrijstelling/ontheffing liep de schade soms op tot ca. € 17.500.
- Er zijn in de periode 2005 – 2008 vier machtigingen aangevraagd en verstrekt. Hierbij zijn in totaal 11 roeken geschoten.
- In het kader van de vrijstelling zijn er de laatste jaren circa 1000 stuks geschoten (de exacte omvang van het afschot in het kader van de vrijstelling is onbekend).
- Het aantal geschoten dieren in het kader van de ontheffing is gering in relatie tot de populatieomvang en eveneens gering in relatie tot het afschot in het kader van de vrijstelling en daardoor niet in strijd met het instandhoudingsdoel.
- De provinciale vrijstelling heeft het grootste aandeel in de sterke daling van schade en schademeldingen. De dreiging van belangrijke schade in de periode 1 december tot 15 maart blijft echter aanwezig.
- Het Faunafonds verwacht bij optredende of dreigende schade van de grondgebruiker dat deze een machtiging op de ontheffing aanvraagt bij de Fbe. Indien aan de Fbe geen ontheffing is verleend, dient de grondgebruiker zelf ontheffing aan te vragen bij de Provincie.
- Het individueel aanvragen van ontheffingen leidt tot ongewenste bureaucratie en administratieve lasten bij zowel de Provincie als bij de grondgebruiker en het individueel aanvragen van ontheffingen leidt tot vertraging, waardoor bij dreigende schade niet meer snel en adequaat opgetreden kan worden.

Conclusies

Ter voorkoming van belangrijke schade aan landbouwgewassen vraagt de Faunabeheereenheid voor de gehele provincie ontheffing aan op voorhand voor verjaagacties met ondersteunend afschot van roeken in de periode 1 december-15 maart.

7.8 Referenties

Boele, A., F. Hustings, K. Koffijberg, C. van Turnhout & C. Plate 2008. Populatietrends van terrestrische wintervogels in 1980-2006: habitat, trekgedrag en verschillen tussen Hoog- en Laag Nederland. *Limosa* 81: 50-61.

Bijlsma R.G., F. Hustings & C.J. Camphuysen, 2001. Algemene en schaarse vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2). GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij, Haarlem/Utrecht.

Lensink, R., M.J.M Poot en M. Japink (2008). Analyse van oorzaken van de achteruitgang van de roek in Drenthe sinds 2002. Bureau Waardenburg Rapportnr. 07-006, Culemborg.

Oord J.G., 2002. Handboek Faunaschade. Faunafonds, Dordrecht.

Schoppers, J. 2004. Neergang en herstel van de Roek als broedvogel in Nederland in de 20^e eeuw. *Limosa* 77): 11-24.

SOVON, 2002. Atlas van de Nederlandse broedvogels 1998-2002. - Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.

Dijk, van A.J., M. van der Weide, D. Zoetebier & C. Plate, 2000. Kolonievogels en zeldzame broedvogels in Nederland in 1998. SOVON-monitoringrapport 2000/04, Beek-Ubbergen.

Dijk, van A.J., Boele A., Hustings F., Koffijberg K. & Plate C.L. 2008. Broedvogels in Nederland in 2006. SOVON-monitoringrapport 2008/01. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.